

**Aszfaltba ragadt
életek** Borbély László:
Büntetlenek,
Magyar Írók Egyesülete,
Bp., 2010.

Semmi ágán ücsörgő emberek Borbély László regényének hősei, kevés reménnyel kecsegtető világ figurái. Egy világé, amelynek szabályai embertelenek, amely idegenséggel megrémít, miközben kénytelenek vagyunk rádöbenni: ez a mi történetünk is, ezek az események nem csupán elképzelhetőek, de valóban meg is estek, olvashattuk őket újságban, láthattuk a híradókban, s ezt a valóságot az alkotó szötte azzá a görög sorsdrámává, amelyet regényként kézbe vehetünk.

Ennek a drámának a hőse igazi hős, mert Csontos Ferenc, a tornatanár és egykori ökölvívó felette áll az értékeket örülten szétszóró társadalomnak. A férfi nyugalmából kikölkenthetetlen kőszikla a modernség kavargásában, televíziót, számítógépet, esemest nélkülvő aszkéta, aki saját lelkében megtalálta ugyan az egyensúlyt, a világ számára azonban értelmezhetetlen alak maradt. Higgadt természetességgel őrizi a tradíciókat, tisztában van a tisztesség, becsület, jóság és őszinteség fontosságával, de végérvényesen elavultnak tűnik az őt körülvevő valóságban. Őskövület; maradványa egy régi rendnek, amelyet a szemünk látára bontottak le a pénz hódolói, az örök kirekesztők és megbélyegzők. Amikor a Csontos Ferenc iskolájába kerülő új igazgatónk elkényeztetett, aberrált kislány megfenyegeti a tanárt, hogy okosabb lesz új munkahely után néznie, a pedagógus így felel: „– Tudsz olyan iskolát, ahol ti nem vagytok ott?” A gonoszság nem igazi érzésekből táplálkozik ebben a könyvben, hanem a teljes elidegenedés, a közöny, a részvétlenség, az önzés az, ami kialakítja szereplőiben a kapitalizmus ijesztő tanítását: csak önmagadért cselekedj, és akkor bármit megtehetsz. Ezek a farkastörvények uralják a regényben megjelenő társadalmat.

Sötét tónusokkal festett alkotás Borbélyé, Gyulai Líviusz nagyszerű fekete-fehér víziói tökéletesen illusztrálják ezt a végletes világot. Itt mindenki saját gyengeségével küzd: a marihuána, az alkohol, a pénz csábításától nem tudnak szabadulni; egyedül Csontos képes lemondani ezekről, ám számára is csupán a felszabadító túlvilágra van menekvés. A másik főszereplőnk, Ördög Máténak, a kallódó utcagyereknek azonban már nincs esélye: a tanár jósága, figyelme az egyetlen megtartó erő, amely önmagában kevés a mindenhol áradó önzés és elutasítás, csábítás és taszítás tengerében. Megelevenedik előttünk a főváros lerobbant negyedeinek sivar képe, ahol védelmi pénzt szednek a boltosoktól, és fölgyújtják a nemet mondó kocsiját. Ahol füvet, extasyt vagy akár kemény drogot is

lehet venni az utcán. Bepillantathatunk egy szakközépiskola életébe, láthatjuk a felőrölt idegzetű és megroggyant tartású tanári kart, fegyelmezhetetlen diákokat, ahol a tanuláshoz nincs értéke, hisz nem a tanult emberfő, hanem a csaló, ügyeskedő juthat előre. A leépülést mindenki természetesnek tartja, és segítség helyett csupán veszekedésre és vélt vagy valós jogok hangoztatására futja.

Csontos Ferenc mégsem küszködő, szenvedő hős. Hiába omlanak körülötte össze az egészséges társadalmat fenntartó utolsó pillérek, számára ez nem tragédia, képes átlépni a legembertelenebb dolgokon is. Olyan valaki ő, aki túl sokat látott, de tisztában van azzal: mindez nem jelenti azt, hogy ne kövessük a helyes utat. Mert aki letér az útról, az elveszett, ezért igyekszik megtartani Ördög Mátét is a keskeny ösvényen, és kiérdemli a fiú (igaz, tragédia utáni, de mégis őszinte) vallomását: „Nagyon szerettem. Ő volt a legjobb ember a világon. Jobban szerettem, mint a saját apámat.”

A regény széles látószögébe számos, az olvasó által is jól ismert figura fért bele, a nemtörődöm rendőrtől a rosszindulatú adóhivatali alkalmazotton át a jobb sorsra érdemes büfésnőig. Az iskola és az edzőterem, valamint az utca mellett a börtön társadalmának életébe is bepillantathatunk, a társadalom fenekére sodródott emberek szenvedéstörténetét hitelesen mutatja be a mű. Kamaszok és felnőttek botladozásainak, menekülésének, látszatéletének és boldogulásának mozzanatait kísérhetjük végig. De nem csupán korképet fest elénk az író, mivel szövetségsszervezése a görög tragédia szabályait is figyelembe veszi, a feszültséget ügyesen fokozza, hogy a történet végén katarzist hozó csúcspontba futtassa ki. Fontos szerepet töltenek be a furcsa, szürreális látomások is, amelyek nem egy-egy szereplőnek, hanem mindegyiknek megjelennek, így nem személyhez, hanem a szöveg egészéhez köthető, fontos eszközzel van szó. Főhősök és mellékszereplők egyaránt részesei ennek a látáson túli világnak: „Egyre korábban sötétedett. Vigyorgó úgy érezte, mintha a fénytelenesség magához csalogatná az elkóborolt szikrákat, hogy felfalja őket. A házak ablakai mögül félelemtől reszkette tekintget ki a világosság.” Ez a szürreália újabb sötét színeket fest a szöveg vásznára, az élet nyomasztó voltát hangsúlyozza, egyben a szereplők pszichéjéből feltörő félelmeket is szimbolizálja.

Borbély László műve több mint egyszerű szociográfiai regény, a szerző dramatizáló képessége kiváló, a csúcspont valóban robban, formabontó képzetei pedig fenntartják és erősítik a bizonytalanság érzését, amelynek közepén az egyetlen nyugodt alak, Csontos áll. Azonban nem lehet biztonságban senki, a főhős sem maradhat meg ebben a világban. De talán nem is akar már itt maradni.

Urbán Péter